

УДК 330.332.1

Р. С. Квасницька
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри банківської справи,
Університет банківської справи НБУ, Київ, Україна
kvasnitska@mail.ru

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА СКЛАДОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Анотація. У статті досліджено теоретико-методологічне підґрунтя визначення змісту та складових інвестиційних ресурсів, які виступають семантичною основою інвестиційного потенціалу. За результатами аналізу доцільності виокремлення різних ресурсних складових, що презентуються в наукових колах, обґрунтовано авторське бачення складу інвестиційних ресурсів як матеріальних і нематеріальних активів, що, своєю чергою, конкретизують речову форму фінансових ресурсів – джерел інвестування. Доведено, що такий структурний зріз інвестиційних ресурсів сприяє більш продуктивному пошуку відповідних механізмів забезпечення підвищення ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу інститутів як реального, так і фінансового секторів вітчизняної економіки.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інвестиційні ресурси, матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси.

Р. С. Квасницькая

кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры банковского дела,
Университет банковского дела НБУ, Киев, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СУЩНОСТИ И СОСТАВЛЯЮЩИХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕСУРСОВ

Аннотация. В статье исследованы теоретико-методологические подходы к определению содержания и составляющих элементов инвестиционных ресурсов, которые выступают семантической основой инвестиционного потенциала. По результатам анализа целесообразности выделения разных ресурсных составляющих, которые презентуются в научных кругах, обосновано авторское видение состава инвестиционных ресурсов как материальных и нематериальных активов, что, в свою очередь, конкретизируют вещественную форму финансовых ресурсов – источников инвестирования. Доказано, что такой структурный срез инвестиционных ресурсов способствует более продуктивному поиску соответствующих механизмов обеспечения повышения эффективности формирования и использования инвестиционного потенциала институтов как реального, так и финансового секторов отечественной экономики.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, инвестиционные ресурсы, материальные ресурсы, нематериальные ресурсы.

Raisa Kvasnitska

PhD (Economics), Associate Professor, D.Sc. (Economics) Degree Seeker,
University of Banking of the National Bank of Ukraine, Kyiv, Ukraine
1 Andriivska Str., Kyiv, 04070, Ukraine

MODERN APPROACHES TO DEFINING THE ESSENCE AND COMPONENTS OF INVESTMENT RESOURCES

Abstract. *Introduction.* Present time shows the urgency of studying the characteristics of the potential investments. In the process of building the new Ukrainian economy, which shows in changing of priorities between the elements and forming new and old connections, investment process plays the most important role. Investment resources are among the most important categories of the theoretical and methodical science and it is the base of the potential investment. *The purpose of the paper* is analysis of existing approaches to defining the essence of the concept of «investment resources» and substantiation of the author's position on expediency of separation of the various component elements of the investment resources, which are presented in scientific circles. *Results.* After the research and analyzing, the author summarizes the usage and separation of the material and non-material resources. It specifies the proprietary material form of the financial resources which is used for making inputs in the investment objects. *Conclusion.* Based on the conducted research, the author made a conclusion that tangible and intangible resources are an important economic factor, which must be transformed into investment potential. However, investment resources only become potential, when there are sufficient possibilities, conditions, means and the ability to use them as investment resources, and obtaining the desired result.

Keywords: investment potential; investment resources; material resources; non-material resources.

JEL Classification: B41, E22

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить, що країни не в змозі розвивати свою економіку без залучення та ефективного використання інвестицій, оскільки вони сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дозволяють вирішувати соціальні проблеми сьогодення. Україна відстає від більшості розвинених країн майже за всіма макроекономічними показниками, позаяк знаходиться на периферії інвестиційних потоків. Останнім часом відбулося зниження рівня залучення інвестиційних ресурсів в економіку країни та інвестиційного потенціалу державного і місцевих бюджетів [1]. Загострення проблем ресурсного забезпечення процесу формування інвестиційного потенціалу, а отже, і здійснення інвестиційної діяльності, актуалізує дослідження сутності та елементного складу інвестиційних ресурсів різних інсти-

тутів як реального, так і фінансового секторів вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та методологічних аспектів сутності інвестиційних ресурсів присвячені наукові роботи багатьох зарубіжних учених, серед яких: П. Массе (Masse, 1959), Л. Крушвиц (Kruschwitz, 1995), У. Ф. Шарп, Г. Дж. Александер та Дж. В. Бейлі (Sharp, Alexander, & Bailey, 1995) та ін. Актуальність цієї проблеми зумовлює інтерес до неї і вітчизняних учених-економістів, таких як: Н. Б. Демчишак, І. З. Должанський, Т. В. Майорова, В. М. Просяник, М. М. Турянська, В. І. Щелкунов, О. М. Вовк та ін. Однак, аналізуючи підходи до визначення суті інвестиційних ресурсів, які позиціонуються в сучасній економічній науці, виявляються факти існування певних розбіжностей як між

трактуваннями, так і між виокремленням певних складових елементів цього виду ресурсів, що об'єктивно потребує подальшого проведення теоретичних досліджень окресленої проблематики.

Метою статті є аналіз різних підходів до визначення суті поняття «інвестиційні ресурси» та обґрунтування авторської позиції відносно доцільності виокремлення різних складових інвестиційних ресурсів, що в подальшому дасть змогу практично сформулювати відповідні механізми забезпечення підвищення ефективності використання інвестиційного потенціалу інститутів реального і фінансового секторів української економіки.

Основні результати дослідження. Інвестиційна діяльність інститутів фінансового ринку має непересічне значення для фінансування впроваджень сучасних досягнень технічного прогресу, інновацій, підприємницьких ідей як у реальному, так і фінансовому секторах вітчизняної економіки. Нині в загальному обсязі інвестицій переважають фінансові інвестиції. Розвиток інститутів фінансового інвестування сприяє росту реальних інвестицій. Термін «інвестування», у широкому розумінні, трактується У. Ф. Шарпом, Г. Дж. Александером та Дж. В. Бейлі (Sharp, Alexander, & Bailey, 1995) в монографії «Інвестиції»: «Інвестувати – розлучитися із грошима сьогодні для того, щоб отримати більшу їх суму в майбутньому» [2]. П. Массе (Masse, 1959) розглядає інвестування як акт обміну сьогодишнього задоволення певної потреби на очікування задовольнити її в майбутньому за допомогою інвестованих благ [3]. Тому найважливішою умовою вирішення практично всіх стратегічних та значної частини тактичних завдань розвитку інститутів фінансового ринку, а відтак і реального сектору економіки є інвестиційна діяльність. Як справедливо зазначає О. М. Юркевич, «збільшення обсягу фінансових ресурсів на фінансовому ринку безпосередньо залежить від позитивних тенденцій, які спостерігаються в реальному секторі економіки. Фінансовий ринок, своєю чергою, суттєво впливає на реальний сектор через перерозподіл фінансових ресурсів і зміну процентних ставок» [4]. З цього приводу можна додати, що саме зростання обсягів фінансових ресурсів, які потрапляють на фінансовий ринок, уможливує розвиток реального сектору через активізацію інвестиційної діяльності різних інститутів фінансового ринку. Водночас відмітимо, що ефективність інвестиційної діяльності залежить від рівня формування та використання інвестиційного потенціалу інститутів фінансового ринку, які безпосередньо займаються цією діяльністю. І справді, якщо основою забезпечення формування й використання економічного потенціалу загалом виступають ресурси, то інвестиційні ресурси є базисною складовою інвестиційного потенціалу.

Аналізуючи підходи до розуміння поняття «інвестиційні ресурси», що існують у сучасній економічній науці, ми виявили певні розбіжності між трактуваннями їх сутності. Насамперед вони різняться за розумінням предметно-речової основи інвестиційних ресурсів, які можуть виступати у формі активів, цінностей, ресурсів та капіталу. Оскільки ми дотримуємося тієї позиції, що сутність інвестицій базується на ресурсній основі, нам імпонує точка зору науковців, які виокремлюють предметно-речову основу досліджуваного поняття. Однак, хоч у тлумаченнях зазначених науковців і спостерігається єдність думок щодо ресурсної основи, питання про те, які конкретно ресурси можуть бути віднесені до категорії інвестиційних, ними розглядається по-різному – від виокремлення одного виду ресурсів до більш широкого їх спектру.

Наприклад, І. З. Должанський, Т. О. Загорна, О. О. Удалих, І. М. Герасименко та В. М. Ращупкіна ототожнюють інвестиційні ресурси з фінансовими, зазначаючи, що «інвестиційні ресурси – це сукупність фінансових ресурсів...» [5]. На наш погляд, така точка зору розкриває не склад інвестиційних ресурсів, а джерела їх формування. Адже, як уже підкреслювалося, інвестувати можна лише щось уречев-

лене, а не абстрактне відображення вартісної суті чогось, чим фактично і виступають фінансові ресурси.

Т. В. Майорова до інвестиційних ресурсів відносить де-що ширший їх видовий склад, а саме: фінансові, матеріальні, нематеріальні й трудові ресурси [6]. На основі розгляду фінансових ресурсів як джерела інвестиційних ресурсів, а не їх складової, погодимось, що до складу інвестиційних варто відносити як матеріальні, так і нематеріальні ресурси. Адже без ресурсів, що конкретизують матеріально-речову форму сукупності фінансових ресурсів, залучених для здійснення вкладень в об'єкти інвестування, інвестиційна діяльність є неможливою. Це пояснюється тим, що за різних умов для інвестування використовуються як кошти, так і цінні папери, матеріали, основні засоби, нематеріальні активи й т.п., тобто всі ті цінності, матеріальні та нематеріальні багатства, які сформовані за рахунок тих чи інших фінансових ресурсів і водночас виступають певною формою інвестиційних ресурсів.

Розглядаючи питання щодо включення трудових ресурсів до складу інвестиційних, насамперед, зазначимо, що власне трудові ресурси не є певним видом майнових чи інтелектуальних цінностей, які складають основу інвестицій. В економічній літературі більшість дослідників визначає трудові ресурси як частину населення країни, що має необхідні розумові здібності та знання для роботи у сфері народного господарства та певний фізичний розвиток. І справді, важко уявити людей, яких складають як інвестиції. Натомість трудові ресурси можуть виступати об'єктом інвестування. Тому віднесення трудових ресурсів до ресурсів, що можуть бути вкладені в інвестиції, вважаємо докорінно неправильним.

Водночас відмітимо, що роль трудових ресурсів у формуванні та використанні інвестиційного потенціалу є визначальною, вона розкривається у здатності забезпечити реалізацію певних інвестиційних можливостей у ході інвестиційної діяльності. Саме тому «сучасна епоха названа століттям людини, що підтверджує зростання значення людського капіталу в контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки» [7].

Ряд авторів, тією чи іншою мірою підтримуючи викладене Т. В. Майоровою бачення складових інвестиційних ресурсів, розширюють їх перелік через виокремлення так званих ресурсів супроводу, до яких відносять: соціально-економічні, політичні, правові, інформаційно-інтелектуальні, гуманітарні ресурси [8; 9]. В. І. Щелкунов і О. М. Вовк вважають, що інтелектуальні та інформаційні ресурси мають входити до складу інвестиційних, позаяк таке трактування «охоплює всі види капіталу і відповідає сучасним уявленням щодо економічної сутності інвестиційних ресурсів» [10]. На наш погляд, подібне обґрунтування доцільності включення цих видів ресурсів до інвестиційних є досить дискусійним. Без сумніву, інтелектуальні ресурси, хоч і не мають матеріально-уречевленої форми, але відіграють провідну роль у діяльності інституційних одиниць різних секторів економіки, забезпечуючи їм економічну користь протягом відносно тривалого періоду, формуючи потенціальні можливості підприємства і його стійкі конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [11].

Як зазначає І. В. Федулова, інтелектуальні ресурси складаються з інтелектуального капіталу (людський та машинний інтелект, здатний створювати нову вартість, а також інтелектуальні продукти, вироблені самостійно чи із залученням інших джерел (куплені, орендовані), що слугують засобом створення нової вартості), інтелектуальної праці та інтелектуальних продуктів, які, своєю чергою, також можуть бути використані як засоби виробництва [12].

Отже, як цінність інтелектуальні ресурси доречно розглядати у складі більш узагальненого виду інвестиційних ресурсів – нематеріальних, що уречевлюються в немонетарних активах (усі активи, крім грошових засобів, їх еквівалентів і дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей), які не мають матеріальної форми та можуть бути ідентифіковані [13]. Природне ж по-

ходження інтелектуальних ресурсів як наявних у окремої людини або організації запасів у вигляді знань (загальних, спеціальних, виключних), накопиченого досвіду, зв'язків, засобів і мереж комунікації, інформаційних технологій, які можуть бути використані як джерела засобів та доходів [14], чітко вказує на їх роль і місце не у складі інвестиційних ресурсів, а у відповідних засобах та здатностях щодо формування й використання інвестиційного потенціалу.

Необхідно додати, що у трактуваннях суті інвестиційних ресурсів також зустрічається варіант комбінування інтелектуальних ресурсів із інформаційними, тобто виокремлення інформаційно-інтелектуального ресурсу [8] як ключового ресурсу сучасної економіки, що забезпечує конкурентоспроможність, добробут підприємства, вирішує широке коло його стратегічних і економічних завдань [15]. З цього приводу зазначимо, що наша позиція стосовно доцільності віднесення комбінованого варіанту інтелектуальних та інформаційних ресурсів до відповідних засобів і здатностей формування та використання інвестиційного потенціалу є незмінною. Проте власне інформаційний ресурс не є самостійним, має лише потенційне значення, і тільки об'єднуючись з іншими ресурсами – знаннями, досвідом, працею, кваліфікацією, технологією, енергією, організаційними системами тощо, – він стає рухомою силою інтелектуального потенціалу, утворюючи замкнений цикл перетворення інформації у знання [15]. Знання – результат пізнавальної діяльності людини, об'єктивізований знаковими засобами мови. Знання мають інформаційну природу та характеризуються такими рисами, як продуктивність, структурованість та латентність [16]. Перетворення інформації на знання відбувається у процесі інтелектуальної, і передусім творчої, діяльності людини. Саме творча праця спрямована на створення та впровадження інновацій, а її результатом є як інтелектуальний розвиток особистості, так і новий інтелектуальний продукт.

Віднесення гуманітарних ресурсів до складу інвестиційних є також вельми дискусійним питанням, що зумовлено відсутністю однозначного визначення поняття «гуманітарні ресурси». Наразі «гуманітарний» трактується як такий, що має стосунок до свідомості людини і людського суспільства; пов'язаний із людиною, її культурою; звернений до людської особистості, її прав та інтересів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що «гуманітарний» є не ресурсною складовою, а аспектною характеристикою забезпечувальних елементів формування і використання інвестиційного потенціалу, що, на нашу думку, унеможлиблює належність гуманітарних ресурсів до складу інвестиційних.

Здійснений критичний огляд наукових поглядів на суть та склад інвестиційних ресурсів дозволив сформулювати авторське розуміння інвестиційних ресурсів як сукупності матеріальних і нематеріальних ресурсів, які використовуються інвестором у процесі їх вкладання в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Висновки. Отже, на основі вищевикладеного можна стверджувати, що в наукових колах тривають дискусії щодо визначення сутності та складу інвестиційних ресурсів. Запропонована авторське тлумачення сутності цього виду ресурсів розширює її змістове насичення завдяки акценту на тому, що саме матеріальні й нематеріальні активи є складовими інвестиційних ресурсів та виступають важливим економічним чинником, який повинен трансформуватися в інвестиційний потенціал.

Подібне ранжування інвестиційних ресурсів сприятиме більш продуктивному пошуку відповідних механізмів забезпечення підвищення ефективності формування і використання інвестиційного потенціалу як інститутів реально-го та фінансового секторів економіки.

Література

1. Майорова Т. В. Синергетичний підхід у формуванні сучасної парадигми фінансово-кредитного механізму активізації інвестиційного процесу / Т. В. Майорова // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 3–4(1). – С. 66–69.

2. Sharpe W. F. Investments / William F. Sharpe, Gordon J. Alexander, Jeffery V. Bailey. – New Jersey : Prentice Hall, 1995. – 1058 p.
3. Masse P. Le choix des investissements. Criteres et methodes / P. Masse. – Paris : Dunod, 1959. – 489 p.
4. Юркевич О. М. Інноваційне спрямування інвестиційного потенціалу фінансових інститутів / О. М. Юркевич // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 81–86.
5. Управління потенціалом підприємства / [І. З. Должанський та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 362 с.
6. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність / Т. В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
7. Кривенко Л. В. Концептуальні засади розвитку людського капіталу в умовах підвищення конкурентоспроможності країни / Л. В. Кривенко, С. В. Овчаренко // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 1–2(1). – С. 23–26.
8. Мартиненко В. Ф. Формування інвестиційних ресурсів суспільного розвитку [Електронний ресурс] / В. Ф. Мартиненко // Науковий Вісник академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2010. – Вип. 3. – Режим доступу : <http://amu.gov.ua/sites/default/files/>
9. Турянська М. М. Інвестиційні джерела / М. М. Турянська. – Донецьк : Юго-Восток, 2004. – 317 с.
10. Щелкунов В. І. Формалізація методичного забезпечення управління інвестиційними ресурсами підприємства / В. І. Щелкунов, О. М. Вовк // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. праць. – К. : НАУ, 2011. – Вип. № 31. – С. 41–48.
11. Швиданенко Г. О. Інтелектуальні ресурси: визначення та систематизація / Г. О. Швиданенко // Економіка підприємства: теорія та практика : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 12 жовтня 2012 р. – К. : КНЕУ, 2012. – С. 83–85.
12. Федулова І. В. Інтелектуальні ресурси і їх місце в розвитку підприємства / І. В. Федулова // Нові технології, обладнання, безпека та якість харчових продуктів: сьогодення та перспективи : тези Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 27–28 вересня 2010 р. – К. : НУХТ, 2010. – Ч. 2. – С. 78–79.
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
14. Надтока Т. Б. Інтелектуальний потенціал як об'єкт управління на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. Б. Надтока, Р. Ф. Гайдай. – Режим доступу : <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/10643/1/Nadтока>
15. Уманський І. І. Оцінка інформаційно-інтелектуальних ресурсів інноваційного потенціалу оператора зв'язку / І. І. Уманський // Наукові праці ОНАЗ ім. О. С. Попова. – 2010. – № 1. – С. 176–181.
16. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку : монографія [Електронний ресурс] / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2014

References

1. Mayorova, T. V. (2014). Synergetic approach to a modern paradigm developing of the investment process financial & credit mechanism activating. *Ekonomicnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 3-4(1), 66-69 (in Ukr.).
2. Sharpe, William F., & Alexander, Gordon J., & Bailey, Jeffery V. (1995). *Investments*. New Jersey: Prentice Hall.
3. Masse, P. (1959). *Le choix des investissements: criteres et methodes*. Paris: Dunod (in Frainch).
4. Yurkevich, A. M. (2010). Innovative direction of the investment potential of financial institutions. *Finansy Ukrainy (Finance of Ukraine)*, 10, 81-86 (in Ukr.).
5. Dolzhansky, I. Z. (2006). *The management capacity of enterprises*. Kyiv: Center of Educational Literature (in Ukr.).
6. Mayorova, T. V. (2009). *Investment activity*. Kyiv: Center of Educational Literature (in Ukr.).
7. Kryvenko, L., & Ovcharenko, S. (2014). Conceptual framework of human capital development in conditions of country's competitiveness increase. *Ekonomicnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 1-2(1), 23-26 (in Ukr.).
8. Martynenko, V. F. (2010) Formation of investment resources of social development. *Naukovi Visnyk akademii munitsypalnoho upravlinnia Seriya «Upravlinnia» (Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Management. Series «Management»)*, 3. Retrieved from <http://amu.gov.ua/sites/default/files/> (in Ukr.).
9. Turianska, N. N. (2004). *Investment sources*. Donetsk: South-East (in Ukr.).
10. Shchelkunov, V. I., & Vovk, A. M. (2011). Formalization of the methodical of the enterprise's investment resource management providing. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury (Problems of Infrastructure Efficiency Increase)*, 1, 41-48 (in Ukr.).
11. Shvydanenko, G. O. (2012, October 12). Intellectual resources: identification and systematization. *Paper presented at IC «Business Economics: Theory and Practice»* (pp. 83-85). Kyiv, Ukraine: KNEU (in Ukr.).
12. Fedulova, I. V. (2010, September 27-28). Century intellectual resources and their place in the enterprise development. *Paper presented at IC «New technologies, equipment, safety and quality of food products: present and perspectives»* (pp. 78-79). Kyiv, Ukraine: NUFT (in Ukr.).
13. Ministry of Finance of Ukraine (1999). *Provision (standard) of accounting 8 «Intangible assets»*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (in Ukr.).
14. Nadтока, T. B., & Gayday, R. F. (2008). *Intellectual potential as the object of management*. Retrieved from <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/10643/1/> (in Ukr.).
15. Umanyskiy, I. I. (2010) Assessment of informational and intellectual resources of the innovation potential operator. *Naukovi pratsi ONAZ im. O. S. Popova (Scientific Works ONAS named after A. S. Popov)*, 1, 176-181 (in Ukr.).
16. Bazylevych, V. D. (2008). *Intellectual property: Metaphysical search creatives*. Kyiv: Knowledge (in Ukr.).

Received 11.06.2014